

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 1, 2021 | 28.01.2021 р.

УДК 338

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.1.85](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.85)

Н. В. Короленко,

*к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
ORCID ID: 0000-0002-8902-9816*

А. А. Петросян,

*студентка факультету економіки та управління підприємцтвом,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
ORCID ID: 0000-0002-5337-3244*

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

N. Korolenko

PhD in Economics,

*Associate Professor of the Department of International Economic Relations,
Odessa National Economic University, Odessa*

A. Petrosian

*Student of the Faculty of Economics and Enterprise Management,
Odessa National Economic University, Odessa*

INTERNATIONAL LABOR MIGRATION: CAUSES AND CONSEQUENCES

У представленій роботі досліджується процес міграції робочої сили на міжнародному рівні у сучасних умовах глобальної кризи. Міжнародна міграція робочої сили є частиною міграційних процесів, які відбуваються у світовому масштабі, вона стає однією з найважливіших форм міжнародних економічних відносин. Зростання масштабів трудової міграції за останні роки робить питання щодо економічних та соціальних недоліків та переваг міграції робочої сили надзвичайно актуальною проблемою серед економістів та політиків. У статті аналізуються причини виникнення та розвитку трудової міграції. Розглянуто позитивні та негативні наслідки досліджуваного процесу, їх вплив на національну економіку, та вплив пандемії COVID-19 на міжнародні міграційні процеси. Наведено приклади вирішення проблеми міжнародної трудової міграції шляхом регулювання світового ринку робочої сили на національному та міжнародному рівнях.

Для більш ефективного регулювання міграційних потоків необхідно проводити міждержавну міграційну політику. Така політика, на відміну від внутрішньої, включає в себе систему спеціальних заходів, які є більш жорсткими та більш регламентованими, а також законодавчих актів та міжнародних угод по регулюванню міграційних потоків.

This work examines the process of labor migration at the international level in the conditions of the current global crisis. International labor migration is part of the migration processes that take place worldwide, it is becoming one of the most important forms of international economic relations. The growing scale of labor migration in recent years has made the issue of economic and

social disadvantages and benefits of labor migration an extremely pressing issue among economists and politicians. The article analyzes the causes of the emergence and development of labor migration. The positive and negative consequences of the studied process, their impact on the national economy, and the impact of the COVID-19 pandemic on international migration processes have been considered. Examples of solving the problem of international labor migration at present and in general by regulating the world labor market at the national and international levels have been given.

More effective regulation of migration flows requires implementation of an interstate migration policy. Such policy, as opposed to domestic one, includes a system of special measures that are more stringent and regulated, as well as legislation and international agreements to control migration flows.

Initial estimates of migration flows in 2020 show that the COVID-19 pandemic has had a significant impact on them in the first half of the year, with the number of new residence permits issued to migrants declined by an average of 46%.

The effects of the coronavirus continue to be felt around the world. To date, a number of general observations can be made on pandemics and international migration. National measures to combat COVID-19 must take into account international migrants, regardless of their legal status.

Due to the COVID-19 pandemic, 2020 could be a historic low for international migration, with bans and restrictions on entry as well as interregional and interstate travel. Over the past half century, international migration has become a fundamental and important component of the globalized economy, and many countries rely on immigration to foster future economic growth. Therefore, appropriate programs will be developed to formulate effective policies to address international migration issues.

Ключові слова: міграція; міжнародна трудова міграція; міграційні процеси; міграційна політика; робоча сила.

Keywords: migration; international labor migration; migration processes; migration policy; labor force.

Постановка проблеми та зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Міграція є однією з необхідних умов функціонування ринку праці. Від масштабів і напрямів міжнародної міграції робочої сили залежить як працевзбезпеченість національної економіки в кількісному відношенні, так і якість трудового потенціалу. Кількісний та якісний склад трудових ресурсів у взаємодії з іншими факторами визначає темпи економічного розвитку країни, рівень добробуту населення, загальний економічний потенціал соціально-економічної системи в цілому. У зв'язку зі збільшенням масштабів зовнішньої міграції вплив міжнародної міграції робочої сили на якість сукупного трудового потенціалу суспільства та зайнятість населення як на рівні національному, так і регіональному, вимагає глибокого і всебічного економічного аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років.

Дослідженню питань, пов'язаних з міжнародною міграцією робочої сили, присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених В.О. Костенко, Е.М. Лібанової, О.А. Грішнєвої, О.А. Малиновської, Г. Биффль, В.І. Мойсей, Н.Г. Мамонтової, О.Р. Овчинникова, І.І. Кукурудза, Т.П. Петрової, О.У. Хомри.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на великий внесок вчених в розробку проблем міграції та зайнятості населення на рубежі ХХ-ХХІ ст., існує ряд дискусійних і невирішених питань, особливо в області трансформаційної політики зайнятості, міграції населення в умовах реформування економіки, впливу міграційних процесів на демографічну ситуацію в країні в цілому. Погляди вчених відрізняються: одні розглядають міграцію як позитивний для національної економіки процес, інші вважають, що міграція робочої сили негативно впливає на економіку країни. Саме тому слід розглянути причини міжнародної міграції робочої сили та звернути увагу на її наслідки, а також розглянути вплив пандемії COVID-19 на міжнародні міграційні процеси.

Постановка завдання.

Метою даної статті є дослідження процесу міграції робочої сили на міжнародному рівні. Зростання масштабів трудової міграції за останні роки робить питання щодо економічних та соціальних недоліків та переваг міграції робочої сили надзвичайно актуальною проблемою серед економістів та політиків. Визначено

основні причини міжнародної трудової міграції. Розглянуто вплив пандемії COVID-19 на міжнародні міграційні процеси. Значну увагу приділено позитивним та негативним наслідкам досліджуваного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасному світі міжнародні економічні відносини стають більш широкими і різноманітними. Розвиток транспорту та сучасних засобів зв'язку, уніфікація законодавства і відкритість економіки дають змогу вільно переміщати між країнами не тільки товари й послуги, але й фактори виробництва. Одним із таких факторів, що володіє високою мобільністю, є робоча сила. Міжнародна міграція робочої сили є частиною міграційних процесів, які відбуваються у світовому масштабі, вона стає однією з найважливіших форм міжнародних економічних відносин.

Міжнародна міграція робочої сили (від лат. migration – рух, переміщення) – це переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в межах світового ринку праці. Це, насамперед, форма руху відносно надлишкового працездатного населення з одного центру в інший. Причини міграції населення економічного характеру полягають у різному рівні економічного розвитку окремих країн, розходженні в умовах заробітної плати, наявності безробіття в деяких країнах, функціонуванні міжнародних корпорацій, що вивозять робочу силу для роботи в закордонних філіях [1].

Разом з трудовою міграцією вчені також розглядають вимушену міграцію, яка стає наслідком військових та політичних подій, переслідування на релігійному та етнічному ґрунті, та інших причин, які змушують населення змінювати місце проживання.

Глобалізація торгівлі, розвиток транспорту і комунікаційних технологій, демографічна динаміка також виступають стимулами міграційних потоків. Розвиток транспорту і засобів комунікації, певна уніфікація законодавства деякою мірою спрощують процес переміщення населення з однієї країни в іншу, таким чином сприяючи міграційним процесам.

Основними причинами, які зумовлюють міжнародну міграцію робочої сили, є [2]:

-незадовільні економічні умови життя працездатного населення в країнах еміграції (низький рівень заробітної плати, безробіття, низький життєвий рівень, зубожіння і т. д.);

- стабільний порівняно високий рівень заробітної платні в основних імміграційних центрах (США, Західна Європа);

- порівняно вищий технічний рівень умов праці в країнах імміграції;

- соціальні умови для більш повної реалізації своїх можливостей у країнах імміграції;

- природні катаклізми в країнах еміграції і вищий рівень охорони навколишнього середовища у країнах імміграції;

- політичні причини;

- військові причини;

- релігійні причини;

- національні причини;

- культурні причини.

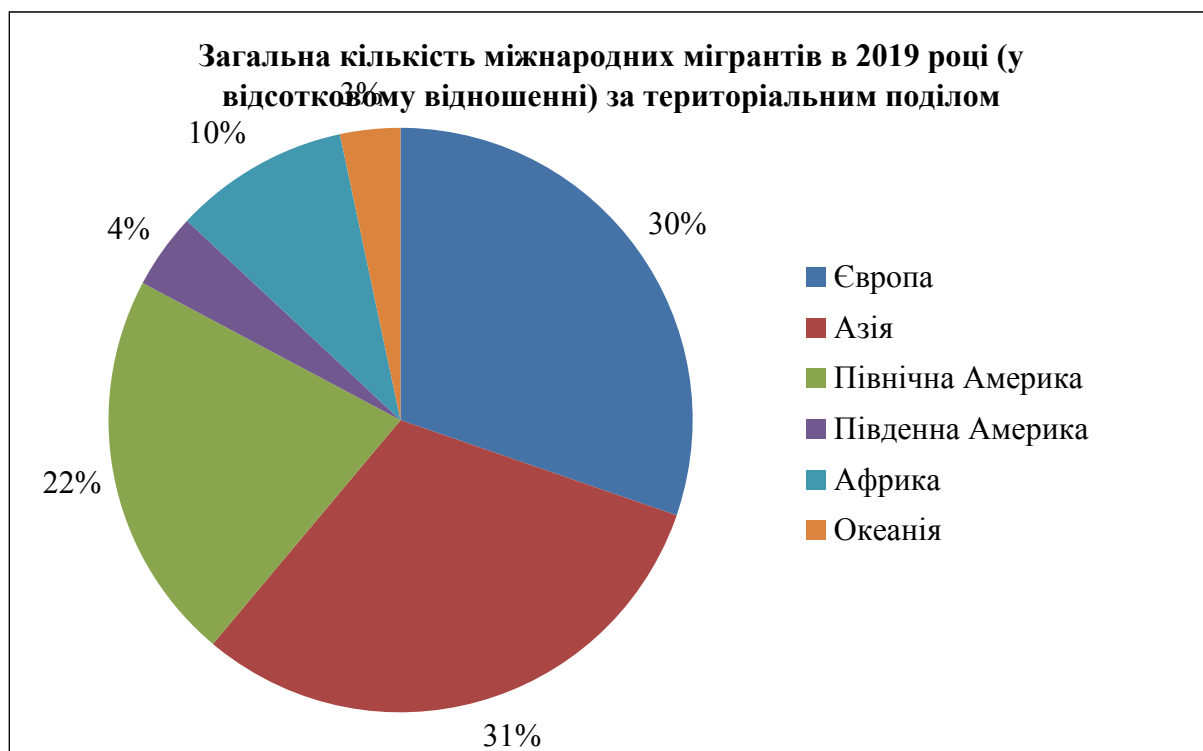
Міжнародна міграція робочої сили зумовлена чинниками внутрішнього економічного розвитку кожної окремої країни і зовнішніми чинниками; станом міжнародної економіки в цілому та економічними зв'язками між країнами. У певні періоди рушійними силами міжнародної трудової мобільності можуть виступати також політичні, військові, релігійні, національні, культурні, сімейні та інші соціальні чинники. Причини міжнародної трудової міграції можна також зрозуміти як конкретну сукупність названих чинників [3].

Визначено, що суб'єктивна причина міжнародної міграції робочої сили – оцінка її доцільності конкретним суб'єктом – багато в чому залежить від індивідуальних характеристик мігранта, від регіональних факторів і в цілому національної політики країн походження і призначення, від соціального середовища, в якій він працює.

За даними ООН, оцінка кількості міжнародних мігрантів у всьому світі збільшилось за дев'ятнадцять років у період з 2000 по 2019 рік, досягнувши 272 мільйона в 2019 році. У 2000 році цей показник становив 173 млн., в 2005 - 191 млн., у 2010 - 220 млн., в 2015 - 248 млн [4].

У період з 2000 по 2019 рік число міжнародних мігрантів збільшилось у середньому на 2,3%. Темпи зростання впали до 2,2% в період 2015-2019 років у порівнянні з 2,4% в період з 2010 по 2015 рік. Незважаючи на збільшення абсолютних цифр, частка міжнародних мігрантів по відношенню до населення світу залишалася відносно стабільною в період з 1970 по 2015 рік. У 2019 г. – приблизно від 2,2 до 3,5%.

При цьому жіноча стать становить 48% від загального числа мігрантів, діти складають близько 38 млн., студенти - 4,4 млн., трудові мігранти - 164 млн. Люди працездатного віку, 20-64 років, складають 74% від загальної кількості, молодше 20 років - 14%, і 12% - люди віком 65 років і вище. Майже 31% всіх мігрантів проживають в Азії (83,6 млн.), 30% - в Європі (82,3 млн.), 26% - в Північній і Південній Америці (70,2 млн.), 10% - в Африці (26,5 млн.) і 3% - в Океанії (8,9 млн) (рис.1).

Рис. 1. Кількість міжнародних мігрантів в 2019 році [5]

Початкові оцінки міграційних потоків в 2020 році показують, що пандемія COVID-19 значно вплинула на міграційні потоки в першій половині року, при цьому кількість нових дозволів на проживання, виданих мігрантам, знизилася в середньому на 46%.

Різне зниження в більшості країн за перші шість місяців 2020 року в значній мірі пояснюється пов'язаними з COVID-19 обмеженнями на поїздки і в'їзд, а також припиненням надання послуг або скороченням видачі віз і дозволів. У період з середини лютого по квітень 2020 року багато країн ввели заборони на в'їзд або обмеження на поїздки, пов'язані з COVID-19. До травня 2020 року велика частина населення в ряді країн, включаючи Бельгію, Францію, Італію, Іспанію, а також США знаходилися під суворою заборорою, а для іноземців діяли обмеження на в'їзд.

Частково ефект може бути компенсований збільшенням потоків в другій половині року, особливо для іноземних студентів, але поточний економічний спад також, швидше за все, посилить вплив на трудову міграцію. В цілому прогнозується, що 2020 рік стане історичним мінімумом для міжнародної міграції. Масштаби обмежень на в'їзд, введених під час пандемії COVID-19, дозволяють припустити, що вплив на вільну мобільність в кінцевому підсумку буде більше, ніж під час економічної кризи 2007-08 рр.

Серед основних факторів, що мають здатність впливати на стан міграційних потоків, виділяють економічні та неекономічні. До економічних факторів відносяться краща заробітна плата, можливість кар'єрного зростання, ефективне використання своїх знань, матеріальне заохочення хорошої роботи. Безпосереднім прямим чинником, що впливає на спрямованість руху робочої сили, є нерівномірний економічний розвиток країн світу, що і визначає найбільш характерний шлях її переміщення з менш розвинутих країн в більш розвинуті країни світу. Причинами економічного характеру, що спонукають до міграції також є кон'юнктурне становище на національному ринку робочої сили, що може характеризуватися високим рівнем безробіття, розбалансованістю між попитом та пропозицією на робочу силу, перевантаження на одне робоче місце, що створює напруженість у суспільстві, відсутність попиту на певні професії, які є затребуваними за кордоном.

До неекономічної групи мотивів відносяться політико-правові, релігійні, етнічні (з'єднання сімей і переїзд на історичну батьківщину), екологічні, освітньо-культурні, психологічні чинники. При цьому слід констатувати, що в більшості випадків основною причиною міграції трудових ресурсів є саме економічний чинник [6].

Збільшення темпів чистої міграції може мати значний вплив на ринки праці як країн, приймаючих мігрантів, так і країн, з яких вони походять, а також подальший макроекономічний вплив на зростання економіки та безробіття. Імміграція є економічно вигідною для країни, що приймає, оскільки іммігранти зазвичай економічно активніші, ніж місцеве населення, готові виконувати небажані роботи, працювати за меншу заробітну плату або за гірших умов праці. Це може надати значний вплив у підвищення продуктивності праці, підприємництва та економічного зростання. Фактичні економічні наслідки імміграції залежать не тільки від економічної ситуації в приймаючій країні та її поточних потреб у робочій силі, але також від правової бази

імміграції, а також культурних та особистих особливостей самих іммігрантів, їх здатності та готовності жити й працювати в приймаючій країні.

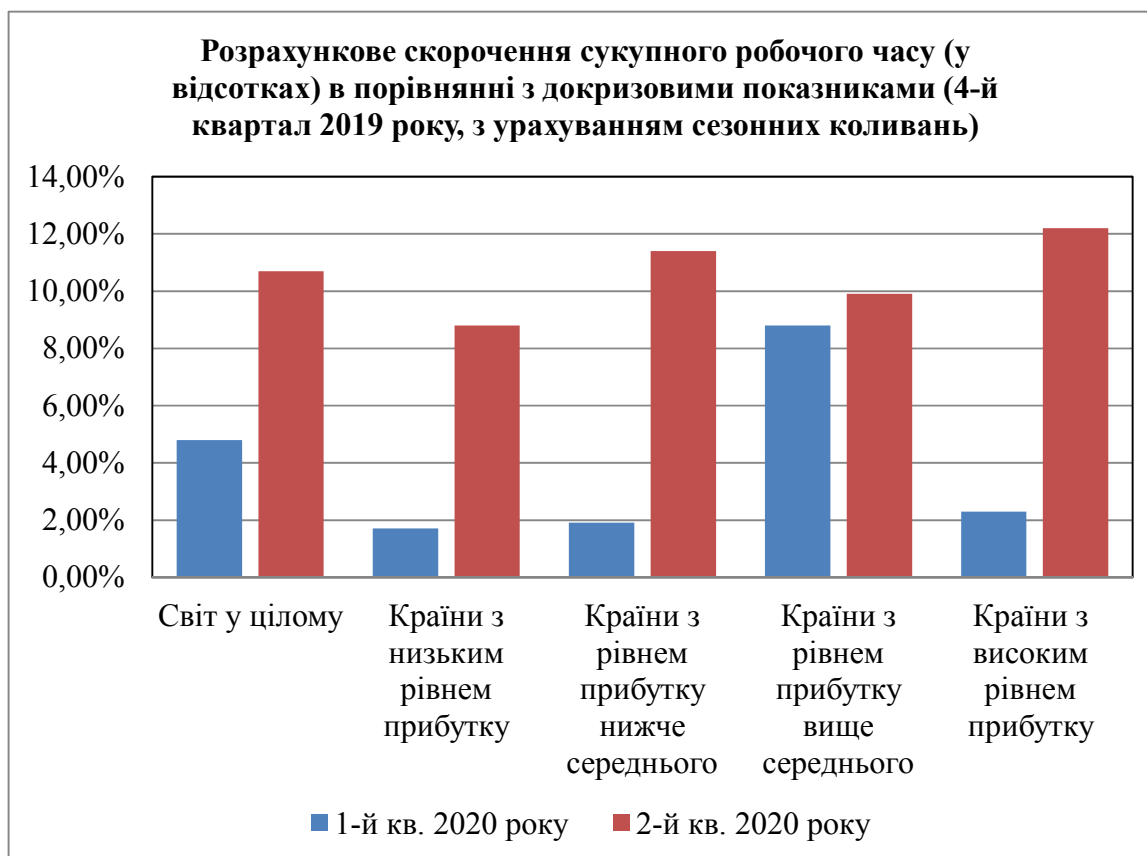
Розглянемо макроекономічні переваги міжнародної міграції робочої сили. Приплив іноземних робітників в економіку збільшує пропозицію робочої сили в країні, що приймає. Фірми мають більш широкі можливості в процесі відбору нових співробітників, вони можуть обрати серед більш широкого кола доступних працівників. Професії та сектори національної економіки, які спричиняють дефіцит, залучають кваліфікованих мігрантів, які сприяють зменшенню цієї нестачі. Збільшення пропозиції робочої сили внаслідок міграції також стримуватиме інфляційні тенденції заробітної плати або призведе до зниження заробітної плати, оскільки зростаюча частина пропозиції ринку праці легко може задовольнити потреби фірм з точки зору попиту на робочу силу.

З демографічної точки зору очевидно, що міграційний приплив збільшує загальну кількість населення, що може призвести до негайного збільшення сукупного попиту в приймаючій країні. Таким чином, збільшення населення від міграції може сприяти економічному зростанню. До того ж більшість мігрантів – це молоде населення, яке, як правило, є більш гнучким та здатним адаптуватися до нових умов, на відміну від старших працівників, котрі вже мають власну кар'єру та особисте життя, яким більшість із них не готові загрозувати. Крім того, знання іноземних мов також відіграє важливу роль у прийнятті рішення про міграцію. З цих причин зростаюча кількість (переважно молодих) мігрантів збільшує населення працездатного віку, а ринки стають більш гнучкими.

Критики трудової міграції припускають, що приплив робітників-мігрантів, що збільшить пропозицію робочої сили в сегменті ринку праці з низьким рівнем кваліфікації, також скоротить рівноважну заробітну плату місцевих низько кваліфікованих робітників. Інші занепокоєння стосуються ризику зростання безробіття серед мігрантів, коли кваліфікація мігрантів не відповідає поточному попиту фірм на ринку праці. Ці ситуації можуть спричинити посилений тиск на країну з високим рівнем державних витрат на необхідну інфраструктуру, що забезпечує безробіття та інші соціальні виплати, що несуть збільшені витрати на освіту, охорону здоров'я тощо.

Іноземні працівники, як правило, більшою мірою мігрують до певних районів країни (зокрема, великих міст), і посилений міграційний приплив може вплинути на ринок житла в цих районах. Зростання попиту на житло підштовхує витрати на життя, що призводить до вищих вимог до заробітної плати працівників та потенційного зростання інфляції зарплати. Останній приклад показує, що наслідки масової імміграції набагато ширші і не можуть бути зменшені лише з точки зору зростання та продуктивності праці, але їх слід розглядати в більш широкому економічному та соціально-культурному контексті.

Введення режиму ізоляції, пов'язаної з пандемією 2020 року, і прийняття інших обмежувальних заходів з метою стримування пандемії надали руйнівний вплив на кон'юнктуру ринків праці, виробництво і споживання. В цілому 94% працівників у світі живуть у країнах, де діє той чи інший режим закриття робочих місць. Порушуються процеси торгівлі та прямих іноземних інвестицій, а також глобальні ланцюги постачання, що веде до серйозних наслідків для виробничих процесів і пов'язаних з ними робочих місць. У країнах зі слабкими або відсутніми системами соціального захисту мільйони людей залишилися без доходу. У багатьох країнах безробіття вже росте стрімкими темпами, а кількість годин роботи у всіх країнах і регіонах, за оцінками МОП, істотно скоротилося: на 10,7% у другому кварталі 2020 року порівняно з останнім кварталом 2019 року, що еквівалентно 305 млн робочих місць з повним робочим днем (при 48-годинному робочому тижні) (рис. 2) [7].

Рис. 2. Різке скорочення робочого часу в першому і другому кварталах 2020 р. [7]

У всьому світі близько 38% робочої сили – близько 1,25 мільярда працівників – зайняті в секторах, схильних до високого ризику. Ці сектори є трудомісткими, і в них зайняті мільйони часто низькооплачуваних, низькокваліфікованих працівників. У наступних секторах, схильних до середнього і низького ризику, працівники виявилися найбільшою мірою порушені негативним впливом цього захворювання на ринок праці і зниженням обсягу виробництва: громадське харчування і готельне господарство (144 мільйони працівників), роздрібна та оптова торгівля (482 мільйони), підприємництво та адміністративна діяльність (157 мільйонів) і обробна промисловість (463 мільйони).

До того ж, у багатьох регіонах значний внесок у ВВП і зайнятість вносить діяльність, пов'язана з туризмом. Прямо чи опосередковано туристична діяльність забезпечує близько 10% всіх робочих місць. З початку кризи, викликаной COVID-19, міжнародний туризм практично припинився [7].

Міграційні процеси у світі набирають оберти. У світовій економіці міграція робочої сили вирівнює умови праці, зайнятості, доходів населення, загострює протиріччя між країнами і всередині них. Відбувається розширення масштабів добровільної і вимушеної міграції та залучення в ці процеси все більшого числа країн, збільшується потік нелегальної міграції. Тому виникає необхідність регулювання світового ринку робочої сили на національному і міжнародному рівнях, що активно реалізують розвинені країни. Це означає, що існує необхідність виробляти міграційну політику, забезпечуючи відповідність профілю кваліфікації мігрантів вимогам ринку праці.

Міграційна політика на рівні держави зводиться до розробки системи заходів і дій держави та її інститутів з регулювання міграційних процесів резидентів і нерезидентів на території своєї країни, стимулювання бажаних і стримування негативних для національної економіки наслідків світової міграції населення і робочої сили. Міграційна політика виражається в розробці певних жорстких вимог до іммігрантів. У той же час в рамках міграційної політики держави найчастіше враховується, що вона зацікавлена в залученні певних груп мігрантів (висококласних фахівців, бізнесменів). Еміграційна політика, як правило, націлена на утримання в країні перспективних працівників.

Інструментами реалізації міграційної політики є різні заходи економічного і неекономічного характеру, спрямовані на створення умов, що ускладнюють міграцію або роблять її менш вигідною.

Зараз світ знаходиться в епіцентрі раптової руйнівної кризи через нову пандемію коронавіруса. До грудня 2020 року зареєстровано 66,1 мільйонів випадків коронавіруса і більше півтори мільйона смертей. Пандемія COVID-19 з кризи охорони здоров'я перетворилася в найсерйознішу соціально-економічну кризу за останні роки.

Наслідки коронавірусу продовжують відчуватися у всьому світі. На сьогоднішній день можна запропонувати ряд загальних спостережень щодо пандемії і міжнародної міграції. Національні заходи з боротьби з COVID-19 повинні враховувати міжнародних мігрантів, незалежно від їх правового статусу.

Через закриття кордонів і відсутності транспорту деякі мігранти опинилися у важких умовах життя. Пандемія не тільки торкнулася різних типів мігрантів і мандрівників, а й значно обмежила в'їзд і обробку біженців та осіб, які шукають притулку. Державам та міжнародним агентствам слід планувати поступове відродження великомасштабної міграції на основі традиційних сил поштовху і тяжіння, як тільки вакцина COVID-19 стане широко доступною.

Очікується, що після появи вакцини міжнародна міграція поступово повернеться до свого колишнього рівня. Навіть за відсутності вакцини нелегальна міграція, ймовірно, збільшиться. Збільшиться ймовірність нових потоків біженців та осіб, які шукають притулку. Отже, можна очікувати, що багато чоловіків, жінок і дітей, у яких мало шансів емігрувати звичайним шляхом, звернуться до нелегальної міграції.

Крім значних ризиків для мігрантів, наслідки нелегальної міграції серйозно підривають можливості і фінанси державних органів і міжурядових організацій, а також ставлення суспільства до іммігрантів. Держави і міжнародне співтовариство повинні активізувати свої зусилля щодо вирішення цієї проблеми.

Заперечення або мінімізація проблем міжнародної міграції не змусить їх зникнути і не зменшить їх серйозних наслідків. Повне визнання і розуміння наслідків міжнародної міграції сприятиме національним, регіональним і міжнародним зусиллям щодо формулювання ефективної політики і розробки відповідних програм, таких як [8]:

- невідкладне надання підтримки працівникам і підприємствам, що входять до групи ризику;
- забезпечення комплексного підходу щодо повернення до роботи;
- створення гідних та продуктивних робочих місць для забезпечення екологічного, всеохоплюючого та стійкого відновлення.

Важливо, щоб крім заходів, що вживаються на макrorівні, багатостороння система надавала країнам допомогу шляхом консультування з питань політики, забезпечуючи узгодженість політики і встановлюючи міжнародні параметри для процесу виходу з кризи з опорою на зайнятість [8].

Висновки. Актуальність міграції робочої сили в наш час набуває все більшого значення. Міжнародна міграція робочої сили має як позитивні, так і негативні наслідки. Це робить необхідним виробити раціональний підхід до розробки, і реалізації дій країн з регулювання міграційних потоків.

В епоху світових ринків праці попит на іноземних робітників як сировину в країнах-імпортерах праці є головним рушієм міжнародної міграції робочої сили. Однак у міжнародну трудову міграцію втягуються не лише безробітні, але й частина працелаштованого населення. В останньому випадку рушійним мотивом міграції виступає пошук більш вигідних умов праці. Робоча сила переміщується з країн, що мають низький рівень життя і заробітної плати, в країни з вищим рівнем. Національні відмінності заробітної плати є об'єктивною основою трудової міграції.

Для більш ефективного регулювання міграційних потоків необхідно проводити міждержавну міграційну політику. Така політика, на відміну від внутрішньої, включає в себе систему спеціальних заходів, які є більш жорсткими та більш регламентованими, а також законодавчих актів та міжнародних угод по регулюванню міграційних потоків.

У зв'язку з пандемією COVID-19, 2020 рік може стати історичним мінімумом для міжнародної міграції, у зв'язку з заборонами та обмеженнями на в'їзд та міжобласні й міждержавні поїдки. За останні півстоліття міжнародна міграція стала фундаментальним і важливим компонентом глобалізованої економіки, і багато країн покладаються на імміграцію, щоб сприяти майбутньому економічному зростанню. Тому будуть розроблені відповідні програми для формулювання ефективної політики з вирішення питань міжнародної міграції.

Література.

1. Смирнов Б.Н. Введення в курс світової економіки: економічна географія зарубіжних країн – навчальний посібник / С. М. Смирнов. – М.: КНОРУС, 2008. – С. 256–257.
2. Будкін В.С. Міжнародна міграція робочої сили / В.С. Будкін // Українська дипломатична енциклопедія: У 2–х т. – К.: Знання України, 2004 – Т.2 – 812 с.
3. Осьмова М.Н., Бойченко А.В. Глобалізація світового господарства: навчальний посібник / М.Н. Осьмова, А.В. Бойченко. – М.: ИНФРА-М, 2011. – С. 271.
4. Департамент ООН з економічних і соціальних питань, 2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>
5. Портал глобальних даних про міграцію. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2019&m=1
6. Ушенко Н.В., Покормяк А.С. Міжнародна міграція робочої сили: причинно-наслідковий аналіз / Н.В. Ушенко, А.С. Покормяк // Інтернаука, № 2, 2018.
7. Аналітична записка: сфера праці і COVID-19. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_world_of_work_and_covid_19_russian.pdf
8. Вісник МОП: COVID-19 і сфера праці. Четвертий випуск. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/briefingnote/wcms_746704.pdf

References.

1. Smyrnov, B.N. (2008), *Vvedennia v kurs svitovoi ekonomiky: ekonomichna heohrafiia zarubizhnykh krain* [Introduction to the course of the world economy (economic geography of foreign countries)], KNORUS, Moscow, Russia.
2. Budkin, V.S. (2004), *Mizhnarodna mihratsiia robochoi syly* [International workforce migration], 2nd ed, Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
3. Os'mova M.N. and Bojchenko A.V. (2011), *Hlobalizatsiia svitovoho hospodarstva* [Globalization of the Holy State], YNFRA–M, Moscow, Russia.
4. Department of Economic and Social Affairs Population (2019), “International migrant stock 2019”, available at: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp> (Assessed at 8 December 2020).
5. Migration data portal (2020), “Total number of international migrants at mid-year 2019”, available at: https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2019&m=1 (Assessed at 8 December 2020).
6. Ushenko, N.V. and Pokormiak, A.S. (2018), “ International migration of work force: a causal-inherited analysis”, *Internauka*, [Online], vol. 2, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_2\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_2(2)_16) (Assessed at 8 December 2020).
7. Analitychna zapyska: sfera pratsi i COVID-19 (2020), “Policy Brief: The World of Work and COVID-19”, available at: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_world_of_work_and_covid_19_russian.pdf (Assessed at 14 December 2020).
8. Visnyk MOP: COVID-19 i sfera pratsi. Chetvrtiy vypusk (2020), “ILO Newsletter: COVID-19 and the world of work. Fourth edition”, available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/briefingnote/wcms_746704.pdf (Assessed at 14 December 2020).

Стаття надійшла до редакції 09.01.2021 р.